

Cuộc kháng chiến chống Pháp (1858- 1918)

I. Bước đầu kháng chiến chống Pháp

Trong khi triều đình Huế nhu nhược và bị phân hóa giữa tư tưởng hòa và chiến thì phong trào kháng chiến chống Pháp của nhân dân ta đã bùng phát mạnh mẽ

1. PHONG TRÀO TỊ ĐỊA

Phong trào tị địa là trào lưu bất hợp tác với Pháp sau khi Pháp chiếm đóng Sài Gòn và ba tỉnh Miền Đông Nam Kỳ của tầng lớp quan lại, nho sĩ, những người yêu nước Việt Nam. Họ lánh khỏi các vùng bị Pháp chiếm đóng, đến lập nghiệp tại các nơi khác ở Nam Kỳ và Nam Trung Kỳ chờ thời cơ xây dựng lực lượng chống Pháp sau này.

2. KHỞI NGHĨA CỦA NGUYỄN TRUNG TRỰC (1861-1868)

Năm 1861, Nguyễn Trung Trực (tức Nguyễn Văn Lịch) nổi dậy ở Tân An, chỉ huy nghĩa quân đốt cháy tàu Hy Vọng (Espérance) của giặc Pháp trên sông Vàm Cỏ Đông (12/1861), rồi lập căn cứ kiên trì chống giặc khắp vùng Rạch Giá, Hà Tiên và đảo Phú Quốc. Năm 1868, bị giặc bắt và đưa đi hành hình, ông đã hiên ngang nói thẳng vào mặt chúng: “Bao giờ người Tây nhổ hết cỏ nước Nam thì mới hết người nước Nam đánh Tây”.

3. KHỞI NGHĨA TRƯƠNG ĐỊNH – BÌNH TÂY ĐẠI NGUYÊN SOÀI (1861-1863).

Trương Định khởi nghĩa từ đất Gò Công đã thu hút được nhiều anh tài như Âu Dương Lân, Nguyễn Thông....

Nghĩa quân của Trương Định ngày càng đông và uy thế lan rộng khắp các vùng từ Tân An, Mỹ Tho, Gò Công xuống Đồng Tháp Mười... Suốt những năm từ 1861 đến cuối 1864, nghĩa quân ông chiến đấu anh dũng và giành được nhiều thắng lợi. Tuy nhiên, do kẻ thù với vũ khí hiện đại, cuộc khởi nghĩa của Trương Định cũng nhanh chóng bị dập tắt. Ông hy sinh ở tuổi 44, Trương Định đã là cho Pháp khiếp sợ với nhiều chiến thắng ở Gò Công, Rạch Giá, Quý Sơn, Tân An... và được nhân dân phong là Bình Tây đại nguyên soái.

NGUYỄN TRUNG TRỰC ĐỐT TÀU PHÁP TRÊN SÔNG NHẬT TẢO

Trận Nhật Tảo đã diễn ra vào ngày 10 tháng 12 năm 1861 tại vàm sông Nhật Tảo, nay thuộc xã An Nhựt Tân, huyện Tân Trụ, tỉnh Long An, Việt Nam. Nghĩa quân Nguyễn Trung Trực đã dùng mìn đốt cháy được tiểu hạm Espérance (Hy Vọng) của quân Pháp. Chiến thắng này cùng với trận đồn Kiên Giang, cũng do thủ lĩnh Trực tổ chức tấn công, đã được danh sĩ Huỳnh Mẫn Đạt ca ngợi trong hai câu thơ sau:

*Hỏa hồng Nhật Tảo oanh
thiên địa
Kiếm bạt Kiên Giang khắp
quý thần.^[3]*

TRƯƠNG ĐỊNH VÀ BÌNH TÂY ĐẠI NGUYÊN SOÁI

Sau khi ký hoà ước Nhâm Tuất, triều đình Huế cắt 03 tỉnh miền Đông Nam Kỳ giao cho Pháp. Triều đình phong cho Trương Định chức Lãnh binh, vừa buộc ông phải chuyển đi nhậm chức ở An Giang và giải tán nghĩa quân chống Pháp. Trước sự nhu nhược của Tự Đức, Trương Định cương quyết chống lại lệnh của triều đình, ở lại Gò Công, Mỹ Tho tiếp tục lãnh đạo nghĩa quân và cùng nhân dân chống Pháp. Nghĩa quân và nhân dân tôn Trương Định làm Bình Tây đại Nguyên soái

“ Bao giờ người Tây nhổ hết
cỏ nước Nam mới hết người
Nam đánh Tây”

(Nguyễn Trung Trực)

2. PHONG TRÀO CẦN VƯƠNG

HOÀN CẢNH LỊCH SỬ

- Phong trào chống Pháp sau hiệp ước Harmand và Patenotre lên cao gây cho Pháp nhiều khó khăn
- 5/7/1885 : Phe chủ chiến trong triều đình (do Tôn Thất Thuyết đứng đầu) đã đảo chánh Pháp tại kinh thành Huế nhưng thất bại . Tôn Thất Thuyết phò vua Hàm Nghi chạy ra Tân Sở (Quảng Trị)
- 13/7/1885 : Thay mặt vua Hàm Nghi , Tôn Thất Thuyết ban chiếu Cần Vương kêu gọi văn thân , sĩ phu vì Vua khởi nghĩa chống Pháp

DIỄN BIẾN

Phụ chính đại thần Tôn Thất Thuyết

* Giai đoạn 1 : 1885 – 1888

- Dưới sự lãnh đạo của vua Hàm Nghi , Tôn Thất Thuyết , Trần Xuân Soạn .. các cuộc khởi nghĩa bùng nổ khắp Bắc , Trung Kỳ
- Cuối 1888 , vua Hàm Nghi bị bắt và đày sang Algeria

Vua Hàm Nghi

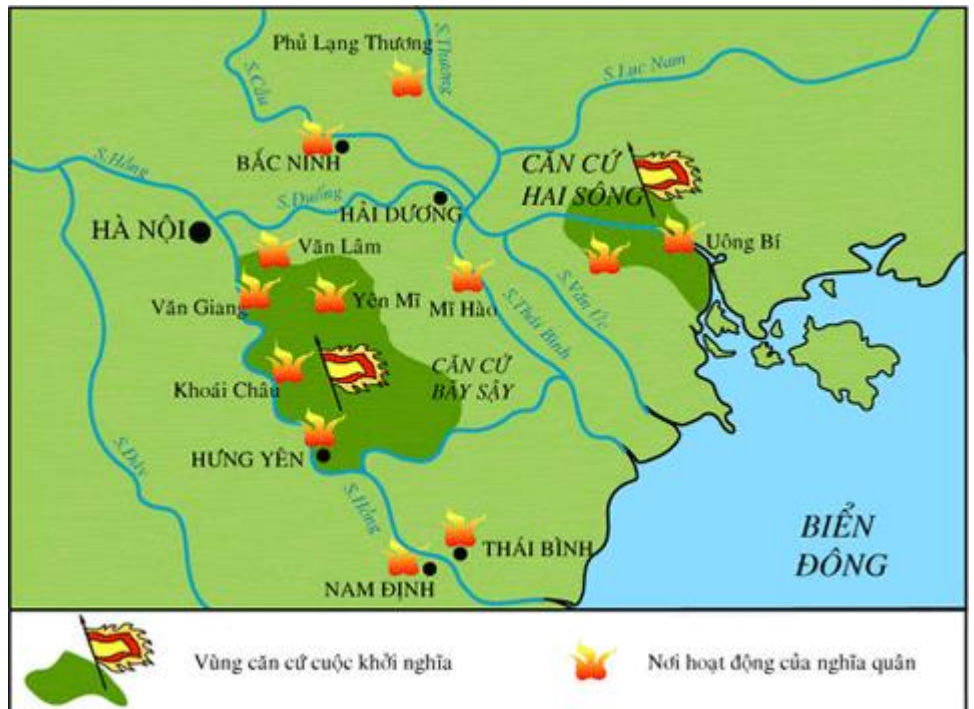
* Giai đoạn 2 : 1888 – 1896

- Phong trào vẫn tiếp tục phát triển dù không có sự lãnh đạo của triều đình
- Do Pháp đàn áp mạnh nên phong trào chuyển dần từ đồng bằng lên miền trung du và miền núi . Đến đầu 1896 thì chấm dứt

KHỞI NGHĨA BÃI SẬY

Do Nguyễn Thiện Thuật chỉ huy. Trong những năm 1883 - 1885, địa bàn hoạt động của nghĩa quân chỉ hạn chế trong vùng Bãi Sậy tỉnh Hưng Yên

+ Từ năm 1885 đến cuối năm 1887, nghĩa quân đẩy lùi nhiều cuộc càn quét của Pháp ở vùng Văn Giang, Khoái Châu và vùng căn cứ Hai Sông. Nhiều trận đánh diễn ra ác liệt trên địa bàn các tỉnh

+ Từ năm 1888, nghĩa quân bước vào giai đoạn chiến đấu quyết liệt. Quân Pháp tiến hành đàn áp dã man, nghĩa quân chiến đấu rất dũng cảm, nhưng lực lượng ngày càng giảm sút và rơi dần vào thế bị bao vây, cô lập.

+ Tháng 7-1889, Nguyễn Thiện Thuật phải lánh sang Trung Quốc. Phong trào tiếp tục một thời gian rồi tan rã vào năm 1892.

Hưng Yên, Hải Dương, Bắc Ninh,
Thái Bình, Quảng Yên.

KHỞI NGHĨA HƯƠNG KHÊ

Cuộc khởi nghĩa Hương Khê do Phan Đình Phùng, Cao Thắng lãnh đạo được xem là đỉnh cao của Phong trào Cần Vương.

Cuộc khởi nghĩa được chia thành 2 giai đoạn.

- Từ 1885-1888: Thời kỳ xây dựng căn cứ địa, chuẩn bị khởi nghĩa.
- Từ 1888- 1895: Nghĩa quân chiến đấu và đẩy lùi nhiều cuộc tấn công càn quét của Pháp vào căn cứ Ngàn Trươi (Hà Tĩnh). Nhưng sau đó yếu dần và tan rã.

Phan Đình Phùng

Cao Thắng

La bande du Đề Thám (photo du lieutenant Romain-Desfossés).

3. KHỞI NGHĨA NÔNG DÂN YÊN THẾ

Có thể khẳng định rằng, trong các phong trào chống Pháp của nhân dân ta trước chiến tranh Thế giới lần thứ nhất (1914-1918) thì cuộc khởi nghĩa Yên Thế do Hoàng Hoa Thám đứng đầu kéo dài lâu nhất (1884-1913) làm cho thực dân Pháp lo ngại nhất và tổn thất nhiều nhất.

1898~1908

Hoàng Hoa Thám tích cực luyện tập quân sự, xây dựng và mở rộng căn cứ Yên Thế

1884~1892

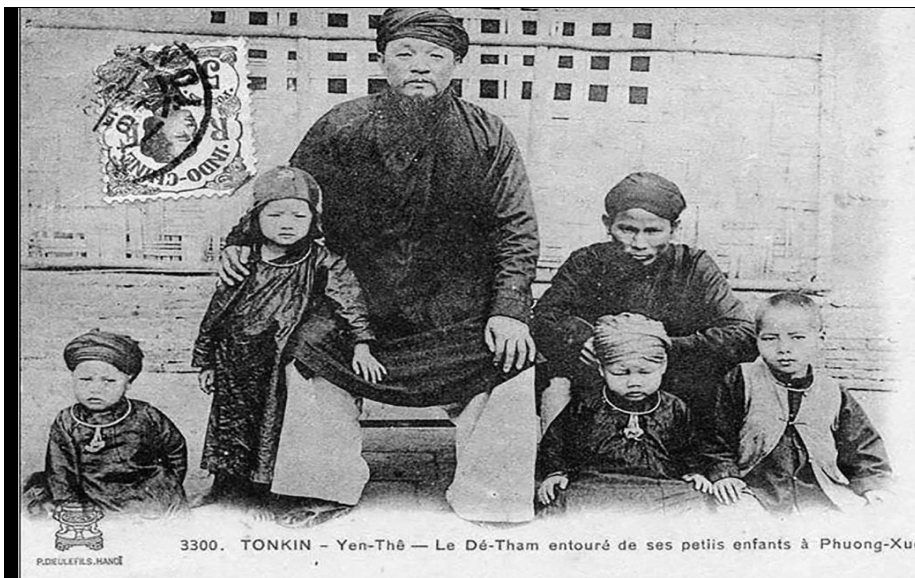
- Nghĩa quân Yên Thế hoạt động đánh lui nhiều cuộc hành quân càn quét của Pháp ở Cao Thượng, Hố Chuối
- 3/1892 : lãnh tụ Đề Nắm bị sát hại nên phong trào tạm lắng

1909~1913

- Tháng 1/1909 : Pháp huy động lực lượng tấn công căn cứ Yên Thế
- Nghĩa quân vừa đánh trả vừa rút quân nên lực lượng bị suy yếu dần
- 2/1913 : Đề Thám bị sát hại . Cuộc khởi nghĩa tan rã

1893~1897

- Đề Thám tập hợp các nghĩa quân Yên Thế tiếp tục khởi nghĩa
- Trước sự đàn áp khốc liệt của Pháp, Đề Thám tạm hòa với Pháp (10/1894 – 12/ 1897) để củng cố lực lượng

NHỮNG NGÀY CUỐI CÙNG CỦA HOÀNG HOA THẨM

Trong những ngày cuối cùng, Hoàng Hoa Thẩm chỉ còn vài thủ hạ đi cùng và phải thay đổi chỗ ở liên tục. Ngày 10/02/1913, khi đến Hồ Lầy, ông bị ba thủ hạ của cha con Lương Tam Kỳ trá hàng để tiếp cận và hạ thủ khi đang ngủ. Pháp cho chặt đầu ông và bêu ở Yên Thế. Nhưng nhiều nguồn tin thân cận cho rằng không đúng

4. PHONG TRÀO YÊU NƯỚC ĐẦU THẾ KỶ XX

PHAN BỘI CHÂU VÀ XU HƯỚNG BẠO ĐỘNG

- **Phan Bội Châu** tên thật là Phan Văn San. Sinh năm 1867 tại huyện Nam Đàn, tỉnh Nghệ An
- Năm 1900, ông đồ giải nguyên và bắt đầu những hoạt động đấu tranh
- **Từ 5/1904 – 8/1908**: Phan Bội Châu lập Duy Tân hội, tổ chức phong trào Đông Du đưa thanh niên Việt Nam sang Nhật Bản du học nhưng Pháp cấu kết với Nhật trục xuất du học sinh Việt Nam nên phong trào thất bại.

- **6/1912**: Ông lập Việt Nam quang phục hội ở Quảng Châu với tôn chỉ “đánh đuổi giặc Pháp, khôi phục Việt Nam, thành lập nước Việt Nam dân quốc”. Tổ chức này đã tổ chức ám sát nhiều tên thực dân đầu sỏ, gây tiếng vang lớn.
- 1923: Ông bị Pháp bắt ở Quảng Châu.

PHAN CHÂU TRINH VÀ XU HƯỚNG CẢI CÁCH

- Ông sinh năm 1872 ở Tam Kỳ, Quảng Nam.
- 1905 ông từ quan và bắt đầu các hoạt động yêu nước

Phan Bội Châu

- 1906 – 1908: Ông mở cuộc vận động duy tân ở Trung Kỳ với các nội dung đổi mới:
 - + **Kinh tế**: Cổ động chấn hưng thực nghiệp, lập hội kinh doanh, lập nông hội, mở lò rèn, xưởng mộc
 - + **Giáo dục**: Mở trường dạy chữ quốc ngữ và các môn học mới thay thế nho học
 - + **Văn hóa**: Vận động cải cách trang phục, lối sống
- **1908**: Phong trào chống thuế ở Trung Kỳ diễn ra quyết liệt và bị Pháp đàn áp. Phan Chu Trinh bị bắt và đày ra Côn Đảo.
- **1911** Pháp đưa ông sang Pháp

ĐÔNG KINH NGHĨA THỰC

TRƯỜNG HỌC KHAI PHÓNG ĐẦU TIÊN

Tháng 3/1907 : Các sĩ phu tiến bộ như Lương Văn Can , Nguyễn Quyền ... mở trường Đông kinh nghĩa thực ở Hà Nội.

-Trường dạy theo mô hình Nhật Bản thời Minh Trị , giáo dục theo lối mới , tuyên truyền chống chế độ phong kiến , kêu gọi đoàn kết chiến tranh . Trường trở thành trung tâm của phong trào duy tân ở Bắc Kỳ.

- 11/1917 : Pháp ra lệnh đóng cửa trường và giải tán các tổ chức liên quan.

BÀI TẬP

BÀI TẬP 1 Tóm tắt các cuộc khởi nghĩa chống Pháp trong giai đoạn đầu tiên bằng cách hoàn thành bảng sau

Khởi nghĩa	Thời gian	Địa điểm

BÀI TẬP 2.Khoanh tròn đáp án đúng trong các câu sau

1. Phong trào chống Pháp sau hiệp ước *Harmand /Giáp Tuất/ Nhâm Tuất/Patenotre* lên cao gây cho Pháp nhiều khó khăn

2. Ngày 5/7/1885 : Phe **chủ chiến/chủ hòa** trong triều đình (do **Tôn Thất Thuyết /Nguyễn Văn Tường** đứng đầu) đã đảo chánh Pháp tại kinh thành Huế nhưng thất bại . Tôn Thất Thuyết phò vua **Hàm Nghi/Đồng Khánh/ Tự Đức** chạy ra Tân Sở (**Quảng Trị/ Quảng Bình/Quảng Ngãi**)

3. Ngày 13/7/1885 : Thay mặt vua **Thành Thái/Hàm Nghi/Duy Tân , Tôn Thất Thuyết/Nguyễn Tri Phương** ban chiếu Cần Vương kêu gọi văn thân , sĩ phu vì Vua khởi nghĩa chống Pháp.

BÀI TẬP 3: Tóm tắt phong trào Cần Vương bằng bảng sau

Thời gian	
Giai cấp lãnh đạo	
Nhân vật lãnh đạo	
Địa bàn	
Kết quả	

BÀI TẬP 4: Tóm tắt các cuộc khởi nghĩa thuộc phong trào Cần Vương bằng bảng sau

Khởi nghĩa	Thời gian	Người lãnh đạo	Kết quả

BÀI TẬP 5: Tóm tắt diễn biến của khởi nghĩa nông dân Yên Thế bằng bảng sau

Thời gian	Diễn biến

BÀI TẬP 6: So sánh khuynh hướng cứu nước của Phan Bội Châu và Phan Châu Trinh bằng cách thực hiện bảng sau

	PHAN BỘI CHÂU	PHAN CHÂU TRINH
Hình thức cách mạng		
Tôn chỉ cách mạng		
Phong trào tiêu biểu		

